

Sosiaali- ja terveysministeriö
Kirjaamo
PL 33
00023 Valtioneuvosto

HALLITUKSEN ESITYS PERHEHOITOLAIKSI, STM052:00/2014

LAUSUNTO

Kehitysvammaliitto ry kiittää mahdollisuudesta antaa lausunnon hallituksen esityksestä perhehoitolaiksi. Lakiluonnos on vielä puutteellinen ja Kehitysvammaliitto nostaa esille seuraavat kehittämistä vaativat asiat luonnoksessa:

Lain lähtökohdat

Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmän selvityksessä (STM 2010) tarkasteltiin perhehoidon lainsäädännön kehittämistarpeita. Tavoitteeksi asetettiin mm. muiden perhehoidon ryhmien saattaminen lastensuojelun perhehoidon kanssa tasa-arvoiseen asemaan sekä perhehoitajien sosiaaliturvan kehittäminen. Perhehoitoa on haluttu lisätä voimakkaasti sekä lasten että vanhusten hoitomuotona. Tämä edellyttää lisää sijaisperheitä ja iäkkäitä hoitavia perhehoitajia. Lain pitää turvata sekä perhehoidossa olevien henkilöiden tarpeet että perhehoitajan ja sijaisperheen tarvitseman tuen.

Kehitysvammaliiton lausunnossa tarkastellaan lakiluonnosta erityisesti kehitysvammaisten ja puhevammaisten henkilöiden näkökulmista. Perhehoito on tärkeä palvelumuoto erityisesti vammaisille lapsille ja nuorille silloin, kun he eivät jostakin syystä voi asua vanhempiensa tai läheistensä kanssa. Perhehoidon kehittäminen on ensiarvoisen tärkeää mm. kehitysvammaisten asumisohjelman toteuttamisessa, jossa tavoitteena on laitosasumisen lakkauttaminen vuoteen 2020 mennessä.

Laitoksissa asuu tällä hetkellä lapsia ja nuoria, joille perhehoito on hyvä tukimuoto. Samoin asumisohjelmassa on saatu erittäin hyviä tuloksia iäkkäiden kehitysvammaisten henkilöiden muuttamisesta laitoksesta perhehoitoon. Perhehoito on tarjonnut heille turvallisen ja kodikkaan asumismuodon. Kyse on sellaisista iäkkäistä kehitysvammaisista henkilöistä, jotka ovat asuneet pitkään laitoksessa ja joille esim. ryhmäkotiasuminen ei olisi ollut toimiva vaihtoehto.

Kehitysvammaliitto on erityisen huolissaan nyt käsillä olevan lain keskeneräisyydestä. Lakiluonnos ei turvaa perhehoidossa olevan henkilön tarpeita eikä perhehoitajien sosiaaliturvaa. Uhkana on, että perhehoitajien rekrytointi hankaloituu ja nykyiset perhehoitajat joutuvat lopettamaan työnsä, koska se ei tarjoa heille riittävää elinkeinoa. Mikäli näin tapahtuu, vaikuttaa se pitkäaikaisesti samassa perhehoitokodissa asuneiden kehitys- ja puhevammaisten ihmisten elämään merkittävästi. Muutokset ja niiden syiden ymmärtäminen ovat kehitys- ja puhevammaisille ihmisille vaikeita ja uuteen sopeutuminen vaatii aikaa. Haasteena on myös uuden ympäristön kyky omaksua kehitys- ja puhevammaisen ihmisen kommunikaatiokeinot ja vuorovaikutuksen tavat.

Rajapinnat muiden lakien kanssa

Lakiluonnoksen perusteluissa ei ole riittävästi tarkasteltu rajapintoja muiden lakien kanssa. Erityisesti halutaan nostaa esille nyt käsillä oleva lakiluonnoksen suhde omaishoitoon, lastensuojelulakiin ja sosiaalihuoltolakiin.

Lakiluonnoksessa käytetyt käsitteet eivät vastaa tulevan sosiaalihuoltolain henkeä, joka korostaa asiakkaan kuulemistä ja osallisuutta päätöksenteossa oli sitten kyseessä lapsi, nuori, aikuinen ja vanhus. Ehdotamme, että käsitteet yhdenmukaistetaan tulevan sosiaalihuoltolain mukaisiksi. Hoidettavan käsitteen asemesta tulisi puhua yhdenmukaisesti perhehoidossa olevasta henkilöstä.

Ehdotamme, että tulevassa laissa tarkennetaan myös perhehoidossa olevan henkilön asemaa. Pohdittavaksi muun muassa tulee, tarvitaanko oma pykälä henkilön yksilöllisten tarpeiden ja vahvuuksien arvioinnista ja asiakassuunnitelman / palvelusuunnitelman laatimisesta. Miten varmistetaan ja seurataan, että perhehoito on henkilön tarpeiden mukaista? Miten arvioidaan, että yhdessä asetetut tavoitteet saavutetaan? Pohdittavaksi jää myös miten varmistetaan perhehoidossa olevan vaikeasti puhevammaisen lapsen, nuoren, aikuisen tai muistisairaana kuuleminen asiakassuunnitelmaa laadittaessa.

Lain tarkoitus ja tavoite

Lain tarkoituksena on turvata perhehoidossa olevalle henkilölle perheenomainen ja henkilön tarpeiden mukainen perhehoito. Perhehoidon tavoitteena on antaa perhehoidossa olevalle henkilölle mahdollisuus kodinomaiseen hoitoon ja läheisiin ihmissuhteisiin sekä edistää hänen perusturvallisuuttaan ja sosiaalista kehitystään.

Kehitysvammaliitto esittää, että lain tarkoituksena on määrittää perhehoito kattavammin ja sisällöt määrittää lähtien perhehoidon kohderyhmästä. Lasten, nuorten ja iäkkäiden kehitysvammaisten henkilöiden kohdalla perhehoidon tarkoitus ja sisällöt eivät ole samanlaisia.

Lain tarkoitus ja tavoite tulisi määrittää erikseen lastensuojelun ja muun kuin lastensuojelun perhehoidon osalta, koska ne perustuvat eri lainsäädäntöön ja sisällöllisesti eri ryhmien perhehoito eroaa perhehoitoon sijoitettavien henkilöiden tarpeiden osalta. Lastensuojelun perhehoito on luonteeltaan sijaisvanhemmuutta, muun kuin lastensuojelun perhehoidossa korostuu tuki, ohjaus, hoiva ja huolenpito.

Määriteltäessä perhehoidon tarkoitus ja tavoite erikseen perhehoidon eri ryhmille tulee myös huomioida, että tavoitteet ja tarkoitus määrittää perhehoidon sisällöstä käsin. Kehitysvammaisten lasten ja nuorten kohdalla korostuvat kasvun ja kehityksen tukeminen, mahdollisuus kiintymyssuhteeseen ja toimimiseen perheen jäsenenä. Iäkkäiden kehitysvammaisten kohdalla korostuvat psyykinen turvallisuus, toimintakyvyn ylläpitäminen ja osallisuus.

Muita huomioita:

- Ehdotetaan, että lain tarkoitus ja tavoite määrittää erikseen lastensuojelun ja muun kuin lastensuojelun perhehoidon osalta, koska ne perustuvat eri lainsäädäntöön ja sisällöllisesti eri ryhmien perhehoito eroaa perhehoitoon sijoitettavien henkilöiden tarpeiden osalta. Tämä vaikuttaa muun muassa perhekodeissa hoidettavien määrään.
- Hoidettava sana tulisi korvata lain kaikissa pykälissä ilmaisulla perhehoidossa oleva henkilö (kuten 2. mom).
- Lain tavoitteen määrittelyssä tulisi huomioida myös perhehoitajan toimintaedellytysten turvaaminen.
- Vaihdetaan ilmaisu tyydyttää perhehoitoon sijoitettavan henkilön tarpeet ilmaisuun ottaa huomioon ja vastata perhehoitoon sijoitettavan henkilön tarpeet.
- Tulisi tarkentaa, mitä tarkoittaa perhehoidon järjestäminen hoidettavan kotona? Onko kyse vain lyhytaikaisesta hoidosta?
- Miten on varmistettu, että olosuhteet ovat henkilön tarpeen mukaiset? Esimerkiksi vaihtoehtoisten kommunikointikeinojen osaaminen tai asuinympäristön sopivuus.
- Voiko samassa perhehoitokodissa olla sekä vanhuksia, kehitysvammaisia ihmisiä että lapsia? Miten varmistetaan se, että käsillä oleva laki ei tulevaisuudessa mahdollista sekayksiköitä perhehoidossa?
- Kodin olosuhteiden soveltuvuutta perhekodeiksi arvioitaessa tulee kiinnittää huomiota myös siihen, miten koti ja ympäristö tukevat lapsen ja nuoren kasvua ja

kehitystä, aikuisen osallisuutta ja iäkkäiden kehitysvammaisten henkilöiden toimintakykyä.

- Ehdotetaan, että tilapäisesti sijoitettavien määrälle asetetaan yläraja.
- Lisätään pykälään 10, että toimeksiantosopimuksessa tulee sopia perhehoitajan tuesta vastaavan vastuutyöntekijän nimeämisestä.
- Lisätään pykälään 10, että toimeksiantosopimuksessa tulee sopia perhehoidossa olevan henkilön yksilöllisistä tarpeista aiheutuvat kustannukset, jotka on määritelty asiakas/palvelusuunnitelmassa. Asiakas/palvelusuunnitelman tulee sisältää myös tiedot siitä, miten asiakkaan tarpeet on selvitetty. Ehdotetaan, että lakia tarkennetaan myös asiakkaan saamien palveluiden osalta.
- Toimeksiantosopimuksen kohdat 8 ja 9 tulee määritellä tarkemmin.
- Toimeksiantosopimusta tehtäessä tulee käyttää yhtenäistä, valtakunnallista lomakepohjaa.
- Lakiluonnoksessa todetaan, että hoitopalkkion tulee vastata henkilön hoidettavuutta. Onko hoidettavuus riittävä käsite tässä yhteydessä? Vaativien palvelujen tarve voi johtua myös muistakin syistä kuin hoidettavuudesta esim. henkilön vuorovaikutuksen ja kommunikaation ongelmista ja niihin tarvittavasta tuesta.
- Ehdotetaan, että valvonnasta säädetään tarkemmin ja se sisältää myös muutkin valvonnan keinot kuin tarkastuskäynnit, kuten omavalvontasuunnitelman.

Helsingissä, 6.10.2014

Marianna Ohtonen
toiminnanjohtaja

Susanna Hintsala
johtaja, Koulutus ja vaikuttaminen –
yksikkö